

УДК 355(477)

DOI: 10.33099/2707-1383-2020-37-3- 122-129

Сегеда С.П., доктор історичних наук, доцент, начальник науково-дослідного центру воєнної історії Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського

(м. Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7763-1324>

Паламар М.І., начальник навчально-методичного центру організації освітньої діяльності Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (м. Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2887-2110>

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО НАПРЯМУ ДЛЯ СЕКТОРУ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ В ПЕРІОД ВІДСІЧІ ТА СТРИМАННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Досліджуються сучасні проблеми військової освіти у ракурсі захисту національних інтересів, зокрема, шляхи підвищення кваліфікації фахівців державної та публічної влади з питань безпеки й оборони держави. Здійснюється компаративний аналіз підготовки фахівців гуманітарного спрямування для сектору безпеки й оборони України у мирний період і в час збройної агресії Російської Федерації.

Ключові слова: *військова освіта, безпека і оборона, якість освіти, військові фахівці, гуманітарний напрям.*

Постановка проблеми. Початок антитерористичної операції у квітні 2014 р. значно посилив актуальність підготовки військових фахівців для Збройних Сил України та інших передбачених законодавством нашої держави військових формувань. Стала нагальною потреба підвищення кваліфікації посадових осіб органів виконавчої влади в центрі і в регіонах, органів місцевого самовряду-

вання з питань національної безпеки та оборони держави на базі вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) Міністерства оборони України. Ключовим вищим навчальним закладом є Національний університет оборони України (НУОУ) імені Івана Черняхівського, який має для цього всі можливості — висококваліфікований науково-педагогічний склад, потужну матеріально-технічну базу,

розроблені методики очного і дистанційного навчання, особливо актуального в умовах пандемії ковід-19.

Аналіз останніх досліджень і публікацій переконує, що питання підготовки військових фахівців в системі військової освіти цікавили ряд учених. Вони висвітлювалися у роботах А. Зельницького [3], Ю. Приходька [10], В. Телелима [11], [12] та інших. Але донині немає належного наукового осмислення проблеми підвищення кваліфікації фахівців державної та публічної влади з питань безпеки й оборони держави та гуманітарного напрямку зокрема. Саме тому **метою** статті є аналіз розвитку військової освіти у ракурсі підготовки військових фахівців гуманітарного напрямку та державних службовців для системи національної безпеки і оборони держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Військова освіта є специфічною складовою загальнодержавної системи освіти. З неї розпочинається зміцнення обороноздатності держави, відтворення і нарощування кадрового потенціалу Збройних Сил України.

Оскільки сучасна система освіти нашої держави активно оновлюється, переживає час якісної трансформації, то й військова освіта теж не стоїть осторонь. Особистісно-орієнтоване навчання є складником модернізації вітчизняної військової освіти. Такий тип навчання сприяє евристичному підходу, згідно з яким фахівця спо-

нукають шукати способи вирішення проблем, а не заучувати готові відповіді. Нова система військової освіти ґрунтується на стратегії модернізації змісту, методів і форм освітнього процесу з урахуванням таких факторів, як відкритість, самоорганізація, саморозвиток. «Модернізуючи освіту, маємо по-новому відповісти на ряд запитань: чого навчати, як учити, на чому вчити, скільки вчити...» [6]. Результати опитування, проведеного у серпні 2013 року зі вступниками до НУОУ, у якому взяли участь 167 осіб, показали, що основним недоліком навчання у військових інститутах 32,6 % опитаних вважають низьку практичну підготовку із застосуванням озброєння та військової техніки, а 24,5% опитаних підкреслюють також слабку підготовку щодо управління військовим підрозділом. В рамках опитування офіцери оцінили рівень підготовки у військових інститутах на основі власного службового і життєвого досвіду проходження військової служби. Ці досить тривожні показники підтвердилися під час проведення антитерористичної операції, коли невміння окремих командирів організувати розвідку і нерішучість прийняти рішення обернулося трагедією і значними втратами [2], [4].

Результати науково-дослідної роботи «Зміст освіти», яку виконано в центрі воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черня-

ховського, теж вказували на необхідність збільшення часу на практичну складову навчання курсантів (слухачів), що й було враховано при розробці наказу Міністерства оборони України № 185 від 19.02.13 р.

Але й цього було недостатньо. На жаль, у мирний час не вистачало цільового фінансування Міністерства оборони України в рамках бюджетної програми для підготовки громадян на офіцерські посади, на підвищення кваліфікації, перепідготовку офіцерських кадрів та державних службовців, на початкову військову підготовку молоді. Під час АТО українська держава сплачувала щоденно для забезпечення успішних дій в зоні антитерористичної операції 70 мільйонів гривень [13].

Зважаючи на ситуацію, що склалася нині, необхідно дозволити Збройним Силам України утримувати додаткову чисельність військовослужбовців та працівників з метою підготовки військових фахівців для інших військових формувань та державних органів. Підготовку військових фахівців у ВВНЗ єдиної системи військової освіти варто здійснювати на підставі договорів між міністерствами та іншими військовими формуваннями і державними органами на безоплатній основі.

Враховуючи обмежене фінансування підготовки військових фахівців раніше були прийняті такі рішення: курси підвищення кваліфікації офіцерських кадрів проводити у ме-

жах гарнізону на безоплатній основі; стажування курсантів, слухачів, ад'юнктів, докторантів, та викладачів проводити за місцем постійної дислокації ВВНЗ; збори студентів за програмою офіцерів запасу проводити у межах гарнізону на безоплатній основі.

Ці заходи були вимушеними і призводили до зниження якості освіти. Фактично декларувалися, але не реалізовувалися сучасні вимоги до якісної підготовки військових фахівців [11], [12]. На сьогодні залишається невирішеним питання підготовки військових фахівців для потреб інших центральних органів виконавчої влади та військових формувань у ВВНЗ Міноборони. Позитивним є те, що були створені певні законодавчі рамки, зокрема, затверджено Комплексну програму підготовки державних службовців [5], прийнято постанови Кабінету Міністрів України, видано накази Міністерством оборони України [9], [8], [7] щодо цього питання.

Вже з 2001 року у Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського (тоді ще Національній академії оборони України) було започатковано підготовку державних службовців за акредитованою спеціальністю “Управління у воєнній сфері”. Тут також підвищували кваліфікацію керівники і спеціалісти центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів

військового управління Збройних Сил України з питань оборонної та мобілізаційної роботи. До проведення лекцій і семінарів залучалися керівники і фахівці міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, центрального апарату Міноборони, Генерального штабу Збройних Сил та викладачі Національного університету оборони України імені Івана Черняховського. За 5 років накопичено значний досвід підготовки керівників і спеціалістів — державних службовців I–VII категорій, створена відповідна навчально-методична та матеріально-технічна база. Однак упродовж 2006–2007 років підготовка державних службовців з питань воєнної безпеки та оборони, а також підвищення кваліфікації відповідно до чинного законодавства не здійснювалися через відсутність державного замовлення від органів державної влади та місцевого самоврядування. Згодом внаслідок реформування структурних підрозділів Міністерства оборони України зазначене питання залишилося без належної уваги. Хоча були пропозиції відновити формування заявок на включення до проекту державного замовлення кандидатів на підготовку та підвищення кваліфікації з числа керівників і спеціалістів (державних службовців I–VII категорій) у Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського за акредитованою спеціальністю але реалізувати їх не вдалося. Як пока-

зали події 2014 року, така підготовка є необхідною для органів центральної і регіональної виконавчої влади і надзвичайно важливою для держави в цілому.

Спільне навчання в одному закладі військових і цивільних фахівців — це також психологічний фактор, що дає змогу керівникам познайомитися, зрозуміти завдання один одного на спільних навчаннях, навчитися діяти злагоджено у разі надзвичайних ситуацій. У майбутньому такі контакти стали б корисними для організації тісної і безперервної взаємодії військової і цивільної адміністрації у час небезпеки.

Понад сто років тому, у 1918 році, журнал «Армія і Флот України» порушував питання взаєморозуміння та злагодженої взаємодії між представниками сухопутних військ і військово-морського флоту. Він інформував українських читачів, що в період інтенсивного будівництва молодої держави особливо важливе значення набуває вільний обмін думками в пресі й найширше розповсюдження серед населення військових знань. Автори матеріалу стверджували, що необхідно, якомога повніше познайомити офіцерський склад «сухопутної армії з тактикою, стратегією, підготовкою до бою й життям морської сили, — і навпаки, щоб з'єднати в одну сім'ю моряків і сухопутних — треба знайти старшин флоту з усіма для них цікавими питаннями з життя та підготовки сухопутної сили» [1].

Висновки. Це стосується і нашого часу, бо для злагодженої роботи військових та цивільних посадовців в екстремальних ситуаціях також необхідні спільні навчання та підвищення кваліфікації на базі ВВНЗ України. В даній ситуації пандемії ковід-19 важливо широко застосувати дистанційне та онлайн-навчання, яке дає і здешевлення процесу підвищення кваліфікації, і ширше охоплення ним військових та цивільних фахівців. Вирішення проблеми підготовки фахівців в системі національної безпеки і оборони держави може бути забезпечене на базі Національного університету оборони

України імені Івана Черняхівського, який готовий проводити також перепідготовку та підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів військового управління Збройних Сил України з урахуванням сучасних потреб для забезпечення національної воєнної безпеки України. Такий підхід дозволить значно покращити якість підготовки як військовослужбовців, так і державних службовців, у подальшому сприятиме злагодженій роботі цивільних та військових посадовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Від редакції // «Армія і Фльота України». — № 1. — 1918 р.
2. Если доживем до утра — звоните // «Вести». — 17 июля 2014. — № 223 (285)
3. Зельницький А.М. Гарантування якості вищої військової освіти в контексті національної безпеки України / А.М. Зельницький // Науковий часопис Академії національної безпеки. — 2016. — № 2(18). — С. 52–68.
4. Козуб Т. Приграничний котел / Козуб Тарас, Коротков Дмитрій, Омельчук Ольга, Чальяк Ирина, Балаева Тома // «Вести» 17 июля 2014 № 223 (285)
5. Комплексна програма підготовки державних службовців, затверджена Указом Президента України від 9 листопада 2000 року № 1212.
6. Кремень В.Г. Модернізація освіти — важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України [Електронний ресурс] / В.Г.Кремень // Вісник НАН України. — 2001. — № 3. — Режим доступу : [http // www.nbuv.gov.ua/AI/heraid/2001-03/7/htm](http://www.nbuv.gov.ua/AI/heraid/2001-03/7/htm)
7. Наказ Міністра оборони України від 17 лютого 2003 року № 38 «Про організацію навчання керівників і спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів військового управління Збройних Сил України з питань воєнної безпеки та оборони держави».
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2002 року № 1749 «Про заходи щодо професійного навчання керівників і спеціалістів центральних та місцевих ор-

ганів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів військового управління Збройних Сил з питань воєнної безпеки та оборони держави».

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2000 року № 251 «Про заходи щодо підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань національної безпеки та оборони держави».

10. Приходько Ю. Підготовка військових фахівців: стан, напрями та шляхи підвищення ефективності. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Спільні дії військових формувань держави: проблеми та перспективи» (Одеса, 10–11 вересня 2014 р.). Одеса: Вид-во Військова академія, 2014. — С. 244–248.

11. Телелим В.М. Військова освіта в системі безпеки та оборони держави /В.М.Телелим, Р. І. Тимошенко, Ю.І. Приходько // Наука і оборона. — 2013. — № 4. — С. 21–28.

12. Телелим В.М. Система військової освіти: протиріччя розвитку, напрями та шляхи реформування / В.М.Телелим, Ю.І. Приходько // Наука і оборона. — 2012. — № 4. — С. 42-49.)

13. Україна витрачає на АТО 70 млн. грн. на день — П. Порошенко [Електронний ресурс]. — Режим доступу. — <http://unn.com.ua/>.

REFERENCES

1. Vid redaktsii //«Armiia i Flota Ukrainy». — № — 1. — 1918 r.
2. Esly dozhyvem do utra — zvonyte // «Vesty». — 17 yiulia 2014. — № 223 (285) 3.
3. Zelnytskyi A.M. Harantuvannia yakosti vyshchoi viiskovoi osvity v konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy / A.M. Zelnytskyi // Naukovyi chasopys Akademii natsionalnoi bezpeky. — 2016. — № 2(18). — С. 52–68.
4. Kozub T. Pryhranychnyi kotel / Kozub Taras, Korotkov Dmytryi, Omelchuk Olha, Chaliak Yryna, Balaeva Toma // «Vesty» 17 yiulia 2014 № 223 (285)
5. Kompleksna prohrama pidhotovky derzhavnykh sluzhbovtziv, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 9 lystopada 2000 roku № 1212.
6. Kremen V.H. Modernizatsiia osvity — vazhlyvyi chynnyk sotsialnoho, ekonomichnoho i politychnoho rozvytku Ukrainy [Elektronni resurs] / V.H.Kremen // Visnyk NAN Ukrainy. — 2001. — № 3. — Rezhym dostupu : [http // www.nbu.gov.ua/AI/heraid/2001-03/7/htm](http://www.nbu.gov.ua/AI/heraid/2001-03/7/htm)
7. Nakaz Ministra oborony Ukrainy vid 17 liutoho 2003 roku № 38 «Pro orhanizatsiiu navchannia kerivnykiv i spetsialistiv tsentralnykh ta mistsevykh orhaniv vykonavchoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia, orhaniv viiskovoho upravlinnia Zbroinykh Syl Ukrainy z pytan voiennoi bezpeky ta oborony derzhavy».
8. Postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 lystopada 2002 roku № 1749 «Pro zakhody shchodo profesiinoho navchannia kerivnykiv i spetsialistiv tsentralnykh ta mistsevykh orhaniv

vykonavchoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia, orhaniv viiskovoho upravlinnia Zbroinykh Syl z pytan voiennoi bezpeky ta oborony derzhavy».

9. Postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 liutoho 2000 roku № 251 «Pro zakhody shchodo pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnykiv i spetsialistiv tsentralnykh ta mistsevykh orhaniv vykonavchoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia z pytan natsionalnoi bezpeky ta oborony derzhavy».

10. Prykhodko Yu. Pidhotovka viiskovykh fakhivtsiv: stan, napriamy ta shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti. Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Spilni dii viiskovykh formuvan derzhavy: problemy ta perspektyvy» (Odessa, 10–11 veresnia 2014 r.). Odesa: Vyd-vo Viiskova akademiia, 2014. — S. 244–248.

11. Telelym V.M. Viiskova osvita v systemi bezpeky ta oborony derzhavy /V.M.Telelym, R.I. Tymoshenko, Yu.I. Prykhodko // Nauka i oborona. — 2013. — № 4. — S. 21–28.

12. Telelym V.M. Systema viiskovoi osvity: protyrichchia rozvytku, napriamy ta shliakhy reformuvannia / V.M.Telelym, Yu.I. Prykhodko // Nauka i oborona. — 2012. — № 4. — S. 42–49).

13. Ukraina vytrachaie na ATO 70 mln. hrn. na den — P. Poroshenko [Elektronni resurs]. — Rezhym dostupu: <http://unn.com.ua/>.

*Sheheda S.P., Doctor of historical Sciences,
Associate Professor Chief of the Research
Center for Military History of the National
Defence University of Ukraine named
after Ivan Cherniakhovskyi, (Kyiv, Ukraine)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7763-1324>*

*Palamar M.I., Chief of the training
and methodological center for organization
of educational activities, National Defense
University of Ukraine named after Ivan
Chernyakhovsky, (Kyiv, Ukraine)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2887-2110>*

**TRAINING ISSUES OF SPECIALISTS OF HUMANITIES
FOR THE SECTOR OF MILITARY SECURITY AND DEFENSE
IN THE PERIOD OF REPULSE AND DETERRENCE OF MILITARY
AGRESSION OF RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE**

The article studies modern problems of military education in the perspective of protection of national interests, in particular, ways of advanced training for specialists of public authorities on state security and defense. The author has carried out a comparative

analysis between the peacetime and the time of armed aggression of Russian Federation in the field of training of specialists of humanities for the security and defense sector of Ukraine. The experience of training of executives and specialists (civil servants of I-VII categories) and the available educational materials and technical base has been characterized. The author has provided recommendations for improving the cooperation between military and civilian officials in extreme situations. The necessity of participation of public authorities' representatives in command and staff exercises has been proved. The need for regular advanced training on the basis of Ukrainian universities has been clarified. The author has proposed to use widely the online learning in the situation of COVID-19 pandemic. The possibility of solving issues of specialists training in the system of national security and defense on the basis of the National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi has been analyzed. Considering current needs to ensure the national security, this University can provide the advanced training for executives and specialists of central and local state bodies, local governments and military administration of the Armed Forces of Ukraine. The proposed approach will significantly improve the quality of training for both servicemen and civil servants as well as it will further contribute to the coordinated work of civilian and military officials for the repulse and deterrence of armed aggression of the Russian Federation.

Key words: *military education, security and defense, quality of education, military specialists, field of humanities.*